

УДК 341.1/8

**ЭКОНОМИКАЛЫҚ, ӘЛЕУМЕТТІК ЖӘНЕ МӘДЕНИ ҚҰҚЫҚТАР
ЖӨНІНДЕГІ КОМИТЕТІ**

Мыңжасар Мейіржан Сейсенбайұлы

Astana_expo@mail.ru

Халықаралық құқық мамандығының 3-курс студенті
Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ заң факультеті

Аннотация

Ғылыми мақаланың тақырыбы: Бұл мақалада Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы комитеті және оның қызметі мен проблемаларды шешуді қарастырылады.

Ғылыми мақаланың мақсаты: БҰҰ-ның Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар жөніндегі комитеті - бұл мүше мемлекеттердің экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактінің орындалуын қадағалайтын тәуелсіз сарапшылардан тұратын органдармен таныстыру.

Ғылыми мақаланың кілт сөздер: БҰҰ, комитет, пакт, кеңес, құқық, міндеттемелер, сессия, топ, қызмет, экономикалық, палата, хаттама, құжат.

Ғылыми мақаланың қортындысы: Комитет жұмысының маңызды нысаны Пактінің ережелерін түсіндіретін және қатысушы мемлекеттердің өз міндеттемелерін неғұрлым толық орындау жолдары мен тәсілдерін көрсететін жалпы түсініктемелер болып табылады.

Аннотация

Тема научной статьи: Статья представляет о Комитете по экономическим, социальным и культурным правам. Рассматриваются деятельности комитета и решение проблем.

Цель научной статьи: Комитет ООН по экономическим, социальным и культурным правам является знакомым с органами независимых экспертов, которые контролируют выполнение Международного пакта об экономических, социальных и культурных правах государств-членов.

Ключевые слова научной статьи: ООН, комитет, пакт, совет, право, обязанность, сессия, группа, функция, экономический, палата, документ.

Заключение научной статьи: Важной формой работы Комитета являются общие разъяснения положений Пакта, а также путей и средств более полного выполнения государствами-участниками их обязательств.

Annotation

Topic of the scientific article: This article is about the Committee on Economic, Social and Cultural Rights. The activities of the committee and problem solving are examined.

The purpose of the scientific article: The UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights is familiar with independent expert bodies that monitor the implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of Member States.

Keywords of the scientific article: UN, committee, pact, council, law, duty, session, group, function, economic, chamber, document.

Conclusion of the scientific article: An important form of work of the Committee is a general clarification of the provisions of the Covenant, as well as ways and means of more fully fulfilling their obligations by States parties.

Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактінің (ICESCR) қатысушы мемлекеттердің Пакті бойынша міндеттемелерін сақтауын бақылау функциялары жүктелген. Кеңес мемлекеттік есептерді қабылдауға, оларды қарастыруға, ұсыныстар жасауға және осыған байланысты БҰҰ-ның мамандандырылған агенттіктерімен өзара әрекеттесуге құқылы. 1988 ж ECOSOC кіріс есептерін қарау үшін сессиялық жұмыс тобын құруға шешім қабылдады. ECOSOC мүшелері - 3 мемлекет. 1982 жылы жұмыс тобын құру принципі өзгерді - мемлекеттердің ресми өкілдері үкіметтік сарапшыларға жол берді. 1985 жылы экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар жөніндегі комитет болып қайта құрылды.

Комитеттің негізгі функциясы қатысушы мемлекеттердің Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы пактінің ережелерін сақтауын бақылау болып табылады. Пактінің 16 және 17-баптарына сәйкес қатысушы мемлекеттер Комитетке заңнамалық, соттық және өзге де қызметтерді сипаттайтын мерзімді есептерді ұсынуға міндетті. Олардың бекітілген құқықтарын жүзеге асыруы. Сонымен қатар, мемлекеттерден олардан тиісті құқықтарды қаншалықты пайдаланатындығын және қай салада осы бағытта ерекше қиындықтарға тап болғандығын бағалауға мүмкіндік беретін толық ақпарат беруі қажет.^[1]

Комитет қызметі: Комитет жылына екі рет Женевада, көктемде Ұлттар паласында және күзде Пала Уилсонда жиналады. Осы кездесулер барысында комитет Пактінің мүше мемлекеттерінен әр бес жыл сайын келетін елдердің есептерін қарастырады. Бұл есептер үкіметтік емес ұйымдардың «параллель» немесе «көлеңкелі есептер» деп аталатын бағаларын қолдана отырып бағаланады.

2013 жылғы 5 мамырда Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактіге Факультативтік хаттама күшіне енді. Бұл құқықтық құжат кедейлікпен және кемсітушілікпен байланысты адам құқықтарының өрескел бұзылуын анықтайтын маңызды құрал болады.

Хаттаманың күшіне енуі жеке тұлғаларға Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактте кепілдендірілген құқықтарының бұзылғаны туралы шағымдар бойынша арнайы құрылған Комитетке жүгінуге мүмкіндік береді.

Комитет мүшелерін сайлауда әлеуметтік-құқықтық жүйенің әртүрлі нысандарын әділ географиялық бөлуге және ұсынуға тиісті назар аударылады. 15 орын аймақтық топтар арасында бірдей бөлінеді, ал қалған үшеуі әр аймақтық топтағы қатысушылардың жалпы санының артуына пропорционалды. ЭКОСОС сессияларында сарапшылар пактіге қатысушы мемлекеттер ұсынған кандидаттар арасынан төрт жыл мерзімге тікелей жасырын дауыс беру арқылы сайланады. Сайлау екі жылда бір рет өткізіледі, Комитет жылына екі үш апталық сессия өткізеді, БҰҰ-ның Женевадағы бөлімшесінде. 2011 жылдың аяғында ол 47 сессия өткізді. Сонымен қатар, сессия алдындағы жұмыс тобы аптасына екі рет аптасына екі рет мемлекеттік есептерді оқып, қосымша мәселелер тізімін құрастырады. Комитет қызметкерлері (төраға, үш депутат және баяндамашы) қайта сайлану мүмкіндігімен екі жылға сайланады.

Құрамы: Комитет құрамына БҰҰ Экономикалық және әлеуметтік кеңесі тағайындайтын 18 сарапшы кіреді. Үміткерлер өздерінің шыққан еліне тәуелсіз болуы керек. Комитет мүшелері 1985 жылғы 28 мамырдағы 1985/17-ші ECOSOC қаулысына сәйкес 4 жылға сайланады. Олар қайта сайлануы мүмкін.

Жалпы ескертулер: Комитеттің екінші маңызды қызметі - оның мақалаларының көлемі мен мағынасына қатысты кез-келген күмәнді жою үшін Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактінің ережелерін түсіндіру. Пікірлер қатысушы мемлекеттерге Пактінің ережелерін қолдану, сондай-ақ олардың баяндамаларын дайындау кезінде басшылық береді.

Егер қатысушы мемлекеттен баяндама қабылданса, Комитет оны қараудың стандартты тәртібін қолданады. Комитеттің бес адамнан тұратын жұмыс тобы қарайды, ол Комитет есепті толық қарағанға дейін алты ай бұрын жиналады. Жұмыс тобы есепті алдынала қарастырады, оның мүшелерінің біреуіне оны терең талдауды тапсырады және есепті зерделеу барысында анықталған кемшіліктерді ескере отырып, жазбаша сұрақтардың тізімін жасайды. Мүдделі мемлекет осы сұрақтарға оның өкілдері Комитетке келместен бұрын жазбаша жауаптар беруі қажет. Мемлекеттердің өкілдері есептерді қарау үшін Комитет отырыстарына қатысуға шақырылады. Іс жүзінде бұл процеске мемлекеттік делегациялар әрқашан қатысады, олар әдетте екі күнде аяқталады. Бастапқыда делегация кіріспе пікірлер мен жазбаша сұрақтарға жауаптар берді.^[2]

Содан кейін ақпаратты БҰҰ-ның мамандандырылған мекемелері күтіп отырған есепке қатысты ұсынады. Содан кейін Комитет мүшелері сұрақтар қойып, отырысқа қатысқан мемлекет өкілдеріне түсініктемелерін береді. Егер мемлекет өкілдері қойылған сұрақтарға тиісті жауап бере алмаса, Комитет көбінесе одан кейінгі сессияларда қарау үшін қосымша ақпарат беруді сұрайды. Комитет баяндаманы талдау және өкілдердің тыңдауы аяқталғаннан кейін мүдделі мемлекеттің, Комитет осы мемлекетте Пактіні іске асырудың жай-күйі туралы «қорытындылар жасау» арқылы баяндаманы қарауды қорытындылайды. Қорытынды бақылаулар бес бөлімге бөлінеді:

- Кіріспе;
- Жағымды жақтары;
- Пактіні іске асыруға кедергі келтіретін факторлар мен қиындықтар;
- Алаңдаушылық тудыратын негізгі мәселелер;
- Ұсыныстар.

Жекелеген мемлекеттердің заңнамасы мен құқық қолдану практикасының өзгеруіне, кем дегенде, бір жағынан Комитеттің қорытынды байқаулары себеп болған жағдайлар бар. Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар жөніндегі комитет конвенция механизмдері жүйесінде ерекше орын алады. Бұл шарттың ережелерімен тікелей белгіленбеген жалғыз шарттық орган.

Есеп қарастыру тиісті мемлекеттің делегациясымен интерактивті диалог форматында өтеді. БҰҰ органдарының және мамандандырылған мекемелердің өкілдері диалогқа қатысуға құқылы. Есепті қарау нәтижелері бойынша Комитет қорытынды ескертулер мен ұсыныстар дайындайды, олар кейіннен тиісті мемлекетке жіберіледі. Мемлекет ұсынымдардың орындалуы, әдетте, келесі мерзімді баяндаманы қарау кезінде бағаланады, алайда Комитет жекелеген ұсыныстар бойынша және белгілі бір уақыттан кейін ақпарат сұрауға құқылы. Мұндай сұраныстарды сессия алдындағы жұмыс тобы бақылайды. Комитетте жеке шағымдар мен хабарламаларды қарау тәртібі жоқ. Уағдаластыққа сәйкес қосымша хаттаманы БҰҰ Бас Ассамблеясы 2008 жылы мақұлдады және қол қою және ратификациялау үшін ашық. Осы нұсқаулықты жазу кезінде ол күшіне енген жоқ - бұл Пактінің кемінде он мүшесі болып табылатын мемлекеттердің ратификациясын талап етеді. Комитет басқа мемлекеттердің Пакт бойынша міндеттемелерін бұзғаны туралы мемлекеттерден тергеу жүргізуге немесе хабарламалар алуға ие емес.^[3]

Комитет жұмысының маңызды нысаны Пактінің ережелерін түсіндіретін және қатысушы мемлекеттердің өз міндеттемелерін неғұрлым толық орындау жолдары мен тәсілдерін көрсететін жалпы түсініктемелер болып табылады. 2011 жылдың аяғында Комитет осындай 21 ескертуді қабылдады. Комитет әр сессияда бір рет оның өкілеттіктеріне тікелей қатысты тақырыпта жалпы талқылау өткізеді. Пікірталас ашық форматта өтеді.

Үкіметтік емес ұйымдар: Комитет құрылған сәттен бастап, азаматтық қоғам өзінің Пактіні қатысушы мемлекеттерде іске асырудың жай-күйі туралы есеп беру процесіне маңызды үлес қоса алатындығын мойындады. Комитет үкіметтік емес ұйымдарға Пактінде бекітілген құқықтардың жекелеген елдеріндегі бұзушылықтарға қатысты мәселелер бойынша жазбаша хабарламалар жіберуге және ауызша мәлімдемелер жасауға мүмкіндік беретін алғашқы келісім-шарт органы болды. Әр сессияның бірінші күнінің екінші

жартысында Комитет мәжіліс өткізеді, онда халықаралық және ұлттық үкіметтік емес ұйымдар қатысушы мемлекеттердің Пактінің ережелерін орындауы немесе сақтамауы туралы өз пікірлерін білдіре алады. Комитет ауызша ақпаратқа назар аударады, егер ұсынылған мәліметтер Пактінің ережелеріне тікелей қатысты болса, Комитет алдындағы мәселелерге тікелей қатысты, сенімді және қорлайтын емес. Тәжірибе көрсеткендей, үкіметтік емес ұйымдардың Комитет қызметіне белсенді қатысуы Пакт және Комитет туралы ақпаратты ұлттық және жергілікті деңгейде кеңінен таратуда маңызды. Көптеген жағдайларда, үкіметтік емес ұйымдар тиісті мемлекетке қатысты қорытынды бақылаулар қабылдауға байланысты бұқаралық ақпарат құралдарын айтарлықтай жандандыруға ықпал етті.

Соңғы жылдары үкіметтік емес ұйымдар бұл процедураны көбірек қолдана бастады және қатысушы мемлекеттерде экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтардың сақталмауы туралы болжамды істер бойынша Комитетке жазбаша, аудио және видео материалдар жіберді.^[4]

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. <https://www.refworld.org.ru/publisher/CESCR.html>
2. <https://www.ohchr.org/RU/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>
3. <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1526391>
4. https://studme.org/11581126/pravo/komitet_ekonomicheskim_sotsialnym_kulturnym_pravam